

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Aalborg Universitet

Mere end repræsentationer i praksis, om at være forpligtet og engageret

Christensen, Bo Allesøe

Published in:
Geoforum Perspektiv

Publication date:
2013

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Christensen, B. A. (2013). Mere end repræsentationer i praksis, om at være forpligtet og engageret. *Geoforum Perspektiv*, 12(23), 57-69.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Bo Allesøe Christensen
Cand. Mag i religions-
videnskab og filosofi.

Har arbejdet i region
midt's afdeling for
innovation og forsk-
ning, og desuden
som projektkoordi-
nator i innovations-
netværket Animation
Hub i Viborg.

Er p.t. i gang med at
færdiggøre en phd
ved Århus Universitet,
Institut for Agro-øko-
logi, omhandlende
en filosofisk analyse
af forholdet mel-
lem antropologi og
økonomi, med ud-
gangspunkt i Randers
Regnskov.

Mere end repræsentationer, i praksis

Om at være forpligtet og engageret

Denne artikel beskriver træk af en nyere geografisk teori, non-repræsentationel teori, og forsøger på at relatere denne til brugen af GIS. Ideen er at tænke repræsentationer som mere end statiske reproduktioner af naturlige eller sociale (symbolske) forhold, og i stedet fokusere på de handlingsammenhænge, hvori repræsentationer bliver til i samspil med andre elementer. GIS-repræsentationer bliver hermed set som en repræsentationsform, der kan gøre en forskel i forskellige praktiske sammenhænge blandt andre mulige repræsentationsformer. Artiklen slutter med et forsøg på at begrebsliggøre, hvad det vil sige, at repræsentationer kan gøre en forskel i sammenhæng med hinanden, ved at bruge John Haugelands forståelse af repræsentationer som måder at forpligte og engagere sig i forskellige praksisser.

Nøgle ord: Repræsentationer; non-repræsentationel teori; praksis; John Haugeland

Denne artikel forsøger at bringe en ny geografisk teori, non-repræsentationel eller mere-end-repræsentationel teori (MER-teori), i forbindelse med GIS. MER-teori er centreret omkring og præget af den engelske geograf Nigel Thrift (2007). Kort fortalt er intentionen grundlæggende at gøre op med repræsentationer som "...refleksioner af en *a priori* orden der venter på at blive afsløret, afkodet eller åbenbart" (Anderson og Harrison 2010, 19), hvor denne *a priori* orden er af naturlig eller social beskaffenhed. Repræsentationer er altså ikke *afspejlinger* af en forudgiven (naturlig) verden, adskilt fra et individ der så gennem "bevidstheden" eller "sproget" er med til at producere disse repræsentationer på baggrund af forudgivne (sociale og magtmæssige) strukturer eller systemer. At forstå repræsentationer som afspejlinger er for MER-teori ensbetydende med en essentialistisk og statisk verdensforståelse, der i sidste ende forstår menneske og verden som adskilt, snarere end som interagerende. I stedet baserer MER-teori sig derimod på en relationel verdensforståelse, hvor det er den processuelle og praktiske interaktion med verden, og den deraf føl-

gende produktion af mening *in action*, der er i fokus. MER-teori kan dermed siges at være en radikaliserings af den socialkonstruktivistiske bevægelse der opstod i 80'erne i socialvidenskaberne, herunder humangeografien. Det hævdes nemlig, at selvom en angivelig neutral repræsentation af "virkeligheden derude" erstattes af et fokus på, hvordan denne repræsentation i stedet er et udtryk for en socialt konstrueret virkelighed, så er det stadig en repræsentation med den selvsamme adskillelse mellem menneske og (nu den sociale) verden bevaret i udgangspunktet. Sagt mindre teknisk, så vil GIS-repræsentationer forstås hverken som neutrale repræsentationer af en adskilt naturlig verden eller som udtryk for en forud givet social verdens symbolske eller magtmæssige orden.

I MER-teori er fokus i stedet på praksis og den performance der udfoldes heri, med tilknytning af affekter, materialitet og begivenheder (Se Cadman 2008). Mening skabes i praksis, uden det på forhånd kan siges hvem eller hvad der har produceret den, hvilket åbner op for emotioner og materialitet som betydningsfulde bestanddele af interaktionen mellem menneske og verden, på lige fod med det kognitive og reflekterende. Den mere-end-repræsentationelle tilgang forsøger derfor at forstå hverdagens flygtige praksisser, og på den baggrund tilsidesætte de adskillelser og delinger der fremkommer, ved at indsætte repræsentationer mellem menneske og verden (se Thrift 1997, der udfolder en dansens geografi). For så vidt der kan tales om repræsentationer som noget meningsfuldt, er det derfor kun "...forstået som performative præsentationer..." (Anderson og Harrison 2010, 19), som noget der både går forud for og overskrider det skær af konstruktion og afspejling, der er forbundet med teorier, hvor repræsentation tages som noget adskilt fra de praktiske sammenhænge de indgår i. Overordnet kan man derfor sige, at prefixet *non* sigter mere på at tænke udover den måde man hidtil har tænkt repræsentationer, end at benægte repræsentationer *per se*. Med andre ord vil man udvide den informationelle

basis for at forstå, hvordan repræsentationer bliver til og udvikler sig. Lorimers (2005) betegnelse, "mere-end-repræsentationel" (MER) teori, er derfor mere rammen- de og vil blive anvendt i det følgende.

Ovennævnte var en abstrakt og hurtig indføring i MER-teori, der forhåbentlig ikke har skræmt læseren væk. Det følgende vil gøre meget ud af at relatere det teoretiske og det praktiske niveau vha. eksempler. Artiklen vil helt overordnet forsøge, at aftegne konturerne af denne nye teori, ved at knytte den til GIS, og supplere den med nogle overvejelser omkring repræsentationer fra et lidt andet teoretisk ståsted end MER-teori normalt bekender sig til, nemlig den analytiske filosofi. Formålet er tvedelt, for det første at åbne op for en diskussion af denne spændende teori og dens mulige relation til GIS. For det andet, at bidrage med en enkelt pointe der betyder, at vi kan tænke repræsentationer som et udtryk for vores involvering og engagement med verden. Den sidste pointe er vigtig, fordi den åbner op for en praksis-sensitivitet, der kan gøre forskelligheden i brugen af repræsentationer forståelig som forskellige forhold mellem forpligtelse og engagement. Artiklen tager udgangspunkt i et forsøg på at koble MER-teori og GIS sammen, nemlig Hacigüzellers (2012) praktiske aktualisering af MER-teori indenfor arkæologien. Hacigüzellers fremstilling vil herefter blive suppleret med filosofen John Haugelands tanker om, hvad repræsentationsbegrebet indeholder. Kernen er her, at repræsentationsbegrebet *allerede* besidder mange af MER-teoriens kendetegn, men tilføjer samtidig et afgørende supplement: nemlig, at beskrive, hvad der sker når repræsentationer går galt, og hvordan forskellige repræsentationelle modi eller klasser kan spille sammen. Tilsammen giver det en basis for en nuanceret forståelse af, hvordan (GIS) repræsentationer er knyttet til forskellige praktiske sammenhænge, og hvordan disse sammenhænge forpligter forskelligt, men samtidig kan forstås som relaterede. Dette er vigtigt for brugen af GIS, for eksempel i PPGIS, fordi det giver os redskaber til at anskueliggøre,

hvordan folk på tværs af forskellige praktiske sammenhænge, forstår sig forpligtet på forskellig vis. Samtidigt kan vi så gøre disse forskelligheder forståelige, som del af en større sammenhæng.

GIS og MER-teori

Hacigüzeller (2012) er et forsøg på at bringe GIS og MER-teori sammen, ved at advokere for en teori-ladet tilgang til den arkæologiske diskussion omkring brugen af GIS. En tilgang, der ligger i forlængelse af 1990'ernes kritik af GIS for at være instrument i en positivistisk forstået videnskab, men ikke vil afskrive GIS som kilde til ny viden, som visse positioner i arkæologien ellers har udtrykt. Fra den spæde begyndelse i 1960'erne og gennem 70'erne og 80'erne er moderne GIS, ifølge Hacigüzeller, blevet anskuet som et videnskabeligt neutralt og a-teoretisk instrument, der formår at skabe objektive repræsentationer af en uafhængig virkelighed. Dermed blev "...en vigtigt og langvarig forbindelse...smedet mellem GIS og positivistiske metoder, der førte til en konflatering af teknologien med den positivistiske epistemologi i mange af de GIS brugende discipliner, inklusiv arkæologien." (Hacigüzeller 2012, 248) Positivism forstås her som bestræbelsen på, at finde det mest sikre og adækvate medie til at repræsentere en uafhængig virkelighed, så eventuelle subjektive elementer formindskes mest muligt, dvs. så den uafhængige virkeligheds væsens-træk bevares, objektiv set, i selve mediet. Herimod hævdede mere social-teoretisk funderede forskere op gennem 80'erne og 90'erne, at GIS ikke er et neutralt redskab eller medium, men var med til at konstruere den (sociale) virkelighed, hvori GIS blev brugt. GIS blev hermed, imod den positivistiske forståelse, tolket som tagende del i en social konstrueret repræsentation af den virkelighed, som videnskaben befinder sig i. I forlængelse heraf blev GIS desuden set som udtryk for politisk ideologi, ulighed, kapitalisme osv. (Hacigüzeller 2012, 249; Sheppard 2005), med en om-

fattende kritik og nedvurdering i kølvandet (se f.eks. Schuurmann, 2000; Leszczynski 2009; Pickles 1995; og Thomas 2004; Tiley 2004 i arkæologien)

Parallelt hermed var, iflg. Hacigüzeller, udviklingen og vurderingen af GIS i arkæologien. GIS blev også her, set som et neutralt redskab i hænderne på en positivistisk videnskab, men kritiseret for at give en forståelse af fortiden, hvor det visuelle primært blev fremhævet på bekostning af at "...høre, smage, lugte, berøre, føle og bevæge sig i et område." (Hacigüzeller 2012, 250) Pointen var, at GIS stillede en begrænset mulighed for repræsentation til rådighed, der ikke tilgodeså, at fortiden har mange modi for forståelse. Visse dele af kritikken var endda så radikal, at den simpelthen afskrev GIS, fordi repræsentationer aldrig kan erstatte eller formidle den særlige oplevelse eller erfaring af et sted (Tiley 2004, 118; Hacigüzeller 2012, 250, 254) Som Hacigüzeller rigtig gør opmærksom på, så tangerer denne kritik, at smide babyen ud med badevandet. Man kan nemlig stadig spørge, hvordan GIS kan suppleres med andre muligheder for repræsentation. Dermed kan man etablere et mere nuanceret billede af, hvordan fortiden kan forstås og repræsenteres, men uden at afskrive GIS's bidrag til denne viden på forhånd. Hacigüzellers pointe er derfor, at i stedet for at benægte repræsentationens mulighed, så bør man spørge kritisk til de (forkerte og rigtige) forudsætninger, som det repræsentationelle paradigme har. Derved baner man vej for en forståelse af GIS-repræsentationer, som dele af den større sammenhæng det er at forstå rumlighed og stedslighed. Sagt meget banalt, mennesker forstår rum og sted på mangfoldige måder. At nogle måder er bedre end andre, er indlysende. Men alle bidrager både hver for sig og i sammenhæng med hinanden til at kaste lys over, hvad dvs. at forstå, opleve og erfare det, at man befinder sig i (bevægelse i) rum og på steder. Det er denne mulighed Hacigüzeller vil åbne op for, ved at bringe GIS og MER-teori sammen gennem en kritisk diskussion af repræsentationers forudsætninger i arkæologien.

Hacigüzeller påpeger følgende to problematiske forudsætninger, i den måde GIS-repræsentationer er blevet brugt i arkæologien, og som kan opløses gennem en indoptagen af MER-teori. For det første, så vil den adskillelse mellem menneske og verden, som vi noterede i indledningen som en del af ideen med repræsentationer, blive minimeret. F.eks. så implicerer brugen af et kort allerede en forståelse af forskellen på kortet, og det kortet er om. Dvs. vi må forudsætte en form for interaktion mellem menneske og verden, for at give mening til ideen om, at et kort er om noget. Overført på GIS betyder det, at lige meget hvor upartisk en GIS-bruger er eller prøver at være med den hensigt at gøre repræsentationen så objektiv som muligt, så er vedkommende "...en kropsliggjort beboer i denne verden med så meget erfaring i 'at være i verden' at man ikke forveksler GIS repræsenta-

tioner med virkeligheden og stoler på dem ubetinget." (Hacigüzeller 2012, 253)

For det andet, har der, ifølge Hacigüzeller, været bekymringer internt i arkæologien (Thomas 2004) om, hvorvidt GIS-repræsentationer tilskriver objektivitet til natur, materialer, miljø og fortiden, på bekostning af kultur, mening og nutiden. Dette giver dog kun mening, når repræsentationer forstås både som neutrale, det bedste og eneste medium, at nå den uafhængige virkelighed igennem, med fare for at *erstatte* denne virkelighed som det sted vi opnår viden fra. Hvis GIS-repræsentationer derimod ses som medskabende i forhold til den virkelighed de hjælper med til at forstå, så ses de ikke "...som erstattende virkeligheden men, pragmatisk forstået, som bidragende til videnskabelsen." (Hacigüzeller 2012, 253) Fuldkommenheden for GIS-

repræsentationer bliver dermed ikke primært, hvorvidt de (korrekt) afspejler virkeligheden, men om deres bidrag til en bedre *praktisk forståelse* af rum, sted og, for arkæologien, fortiden. Hermed er rammen sat, for Hacigüzeller, til at bringe GIS og MER-teori sammen.

For at omgås de to ovenstående problemer, knytter Hacigüzeller an ved MER-teori, ved ikke at prioritere repræsentationer på forhånd, og samtidig at fokusere på praksis. Repræsentationer bliver dermed en del af handlingssammenhænge der, sammen med andre ting, er med til at skabe vores forståelse, af det vi vil forstå. Det betyder nu følgende for arkæologien. For det første, forstås fortiden i MER-teori ikke som en uafhængig virkelighed i forhold til de "...arkæologiske forskningsprojekter, indeholdende en selvstændig kode ventende på at blive utvetydig afkodet engang for alle." (Hacigüzeller 2012, 255) For det andet, er arkæologiske fænomener unikke hver for sig. Dette fremmer et fokus på, hvordan fænomener adskiller sig eller er forskellige fra hinanden, i stedet for et fokus på lighed og identitet. I praksis betyder det, at en repræsentation ikke kan være en eksakt kopi af en given original, "At repræsentere er, snarere, en iboende handling der skaber noget forskelligt fra originalen, men stadig relateret og relevant for denne." (Hacigüzeller 2012, 255-256)

For de arkæologiske GIS-praksisser betyder det, iflg. Hacigüzeller, at de må ses som del af en større disciplinær handlingssammenhæng, dvs. "...et etableret begrebslig systems handlingssammenhæng der fører os igennem en serie af manipulationer ved brugen af GIS." (Hacigüzeller 2012, 256) Brugen af GIS indenfor denne disciplinære sammenhæng bør, iflg. Hacigüzeller, følges gennem afdækninger af de historiske retninger denne brug har fulgt, for at vise "...hvordan vor nutidige forståelse af og hensigt med den arkæologiske GIS teknologi er uløseligt bundet til disse retninger og deres rumlig-historiske kontekst." (Hacigüzeller 2012, 256) Modsat en prioritering af repræsentationer, bør GIS teknologien derfor ses i sammenhæng med andre (arkæologiske) praksisser, der tilsammen relaterer til

fortiden som noget der "...varer ved og relaterer til vores nutid på forskellige måder." (Hacigüzeller 2012, 255)

At hævde at GIS-repræsentationer relaterer til vores nutid på forskellig måder, er også at hævde, at de gør en forskel, altså bidrager selvstændigt og ikke neutralt til vores forståelse af fortiden. Som den arkæologiske praksis på en udgravning er forskellig fra selve GIS-repræsentation af udgravningen, så vil GIS-repræsentationer, helt generelt, "...låne sig til forskellige sæt af praksisser, repræsentationer, politiske og etiske anliggender eller diskurser, i og med vi redigerer dem og konteksterne uundgåeligt forandres gennem tid og sted sammen med den arkæologiske relevans..." (Hacigüzeller 2012, 256) GIS-repræsentationer bidrager altså sammen med andre arkæologiske praksisser til videnskabelsesprocessen på hver deres unikke måde, i særegne tid-sted sammenhænge. Kombineret med perspektivet på GIS som en del af en videnskabelig disciplinær *agency*, er dette fokus på hvordan ting gør en forskel med til at bidrage til en MER-teoretisk forståelse af at "...relatere forskellige ting og gøre disse naturlig relevante for hinanden." (Hacigüzeller 2012, 257) I Hacigüzellers perspektiv åbner MER-teorien derfor op for, at arkæologisk forskning kan være en hybrid disciplin i udgangspunktet, for derigennem at omfavne både de "...forskelle GIS gør i arkæologien og at fremføre frugtbare relationer mellem andre former for arkæologisk viden og dem der er skabt gennem teknologi." (Hacigüzeller 2012, 257)

Hacigüzellers har en god pointe i, at vi hverken kan se GIS-repræsentationer som neutrale eller som bare reflekterende de sociale og politiske forhold, de opstår ud fra, men som gørende en forskel i forhold til den videnssammenhæng de bruges i. Jeg vil i resten af artiklen tage fat i udfordringen med tydeliggørelsen af forskelle, som Hacigüzeller og MER-teori betoner. Nemlig udfordringen i at artikulere, ikke bare at ting gør en forskel, men hvordan disse forskelle finder sted. Forbundet hermed er desuden, hvordan en disciplinær sammenhæng kan etableres, dvs. hvordan kan der skabes en meningsfuld forbindelse mellem disse forskelle.

Haugeland og den nye eksistentialisme

John Haugeland (1945-2010) formåede at levere vægtige bidrag til både videnskabsteori, bevidsthedsfilosofi og studier i den filosofiske betydning af kunstig intelligens. Samtidigt var han afgørende for at sætte den tyske filosof Martin Heidegger ind i en analytiskfilosofisk kontekst (f.eks. Haugeland 1982), og han skrev på en bog om Heidegger (Haugeland 2013), da han døde (tragisk af et hjertetilfælde under en konference til ære for ham selv). I den nævnte artikel om Heidegger formulerer Haugeland tesen at *al konstitution er (social) institution*, en tese der på mange måder kan ses som udtryk for en socialkonstruktivisme som nævnt ovenfor. Den senere Haugeland (1998, 4) forlader dog denne tese, både som karakteristisk af Heidegger og af sin egen position, fordi den ikke formår at gøre indholdet og trægheden i vor eksistentielle omgang med verden forståelig.

Kendetegnet ved Haugelands eksistentialisme er, at den tager udgangspunkt i den menneskelige *forstå-*

else som noget særligt. Forståelsen er, for Haugeland, altid forståelse *af* noget. Men dette *af* er indholdsmæssigt hverken udfyldt af overbevisninger (beliefs), et udtryk for længsler (desires) eller bestående af komplekse strukturer af eller partikulære former for viden (Haugeland 1998, 1). Forståelsen er snarere karakteriseret ved en kombination af *engagement* og *forpligtelse* (commitment) som kernebegreber. Det eksistentielle udtrykker dermed, at forståelsen er en for mennesket særlig kapacitet til at *forpligte* sig, når det kommer til den *engagerede* omgang med tingene (og menneskene). Som sådan er denne kapacitet et udtryk for *frihed*, men det er en særlig menneskelig frihed, der gør sig gældende. At mennesket er givet nogle *forpligtende* vilkår, er nemlig samtidig en mulighed for engagementets frisættelse. Sagt på en anden måde, hævder Haugeland at "...den konstituerede objektive verden og det frie konstituerende subjekt er kun forståelig som to sider af den samme mønt." (Haugeland 1998, 6).

Repræsentationer, som vi vil se i næste afsnit, er for Haugeland særlige måder at håndtere de forskellige relationer mellem forpligtelse og engagement, der gør sig gældende i omgangen med tingene. Ydermere baserer denne *håndtering* sig afgørende på forståelsen af, hvordan der kan skabes eller frisættes forbindelse i og mellem forskellige praktiske (repræsentationelle) sammenhænge.

Repræsentation, optagelse og praksis

Udgangspunktet er en enkelt artikel af Haugeland, nemlig *Repræsentationelle genera* (Haugeland 1998a). Målet for Haugeland er i denne artikel at undersøge muligheden af det meningsfulde i at tale om repræsentation som begreb i lyset af de forskellige slags repræsentationer, der findes. Haugelands tanker vil her blive fremstillet gennem tre trin. Først, præsenteres repræsentation og det at repræsentere løseligt som begreber, derefter præsenteres to, af Haugeland benævnt *kanoniske*, tilgange til repræsentation og det afgørende problem ved dem. Til sidst kvalificeres den løselige beskrivelse fra første trin i et forsøg på at nå ind til kernen af problemet med den kanoniske forståelse af repræsentation.

Repræsentation og at repræsentere

Men først den begrebslige afklaring, "Det som står for noget andet...er repræsentation; det som det står for er dets indhold; og det at det står for det indhold er at repræsentere det." (Haugeland 1998a, 172). Når hovederne på tilskuerne bevæger sig på fjernsynsskærmen under visningen af finalen i Wimbledon, så er det én repræsentation af et muligt indhold, nemlig tennisboldens bevægelser. Den særlige måde hovederne bevæger sig på, er selve det at repræsentere. Hvis nu finalen var et plagiat – måske et satireprogram – repræsenterer hovedernes bevægelse så stadig noget? Ifølge Haugeland ja, bevægelsen repræsenterer stadig muligheden af boldens bevægelse, bare sat i en anden sammenhæng. Repræsentationen (hovedernes bevægelse) er altså ikke adskilt fra det de repræsenterer

(tennisboldens bevægelse), dvs. indholdet er det repræsentationen viser, faktisk eller muligt. Dette er vigtigt, fordi det betyder at repræsentation som begreb fungerer gennem en særlig repræsentationel skematik sådan at:

"...(i) mange forskellige mulige indhold kan repræsenteres ved en tilsvarende mangfoldighed af repræsentationer; (ii) hvad en given repræsentation (ting, mønster, tilstand, begivenhed...) repræsenterer er bestemt på en konsistent eller systematisk måde af skematikken; og (iii) der er rigtige (og forkerte) måder at producere, at bevare gennem modificering, og/eller bruge de forskellige repræsentationer under forskellige miljømæssige og andre betingelser." (Haugeland 1998, 172)

Vi kan se på de forskellige mennesker, der sidder til Wimbledonfinalen og se forskellige repræsentationer af bolden, der bevæger sig i faktiske og mulige (forventede) retninger. Der er et mønster involveret, da hovederne mest bevæger sig i en horisontal retning. Der er derfor en lighed knyttet til den repræsentationelle skematik her, visende sig i relationen mellem det faktiske tennisspil, hovedernes bevægelse og hvordan det bliver vist på fjernsynsskærmen. Desuden vil det nok blive bedømt som meget upassende af Wimbledonfans at vise satireshowet, som om det var den rigtige finale. Begrebet om en misrepræsentation kan dermed adresseres ligeså. Tv-producere af Wimbledon-finalen kan, i et øjeblik svaghed, tage fejl af den faktiske finale og satireshowets skildring af det. Han vil først ikke mene han gør noget forkert her. Men han er, som Haugeland (1998, 173) siger, blevet vildledt i forsøget på at indstille sig på visse træk i verden, dvs. den virkelighed han befinder sig i her og nu. Hans forståelse af situationen, som et forhold mellem forpligtelse og engagement, er blevet ført på afveje, måske pga. det er hans første dag på arbejde og han ikke kender procedurerne eller båndmaskinen endnu.

De repræsentationelle klasser og problemet

Den ovenfor nævnte skematik er en del af den billedlige (ikoniske) klasse ifølge Haugeland. Ved siden af den billedlige, eksisterer to andre "kanoniske" forståelser af disse repræsentationelle klasser. I begrænsningens navn og uden det går ud over argumentet, beskrives kun to, og den tredje klasse, distribuerede repræsentationer, lader vi ligge:

- *Logiske repræsentationer* er karakteriseret ved den kompositionelle semantik kendt fra første og anden ordens logikken til at repræsentere sproget. Sætninger kan repræsenteres rekursivt ved at specificere, i det logiske notationssystem, syntaksen og de bestemmende atomare dele, sådan at sætningens helhed fremstår som bestemt af disse, eventuelt koblet til situationelle parametre ligeså. (Haugeland 1998, 174)
- *Billedlige repræsentationer* er karakteriseret, som beskrevet ovenfor, ved lighed (isomorfi). Isomorfi er her både den hands-on lighed der er mellem et sted i google-maps og det faktisk afbillede sted, og mere abstrakte former bag grafer og diagrammer. Der er derfor "... mange slags isomorfismer, og de relevante for en enkelt repræsentation er alle bestemt af den skematik den tilhører...Hvilke isomorfismer et skema bruger, er til at begynde med vilkårlig eller konventionel; men når det er fastlagt, så er indholdet af repræsentationen [particular tokens] ikke vilkårlig mere." (Haugeland 1998, 174)

Problemet med disse kanoniseringer (det alle forventer alle andre tror på) er, at de hver især tillader tilfælde, der egentlig burde falde ind under en af de andre klasser. En todimensionel plantegning af et hus til salg har f.eks. en kompositionel struktur, med forskellige elementer der signalere trapper, døre, køkkenborde osv., men udtrykker samtidig en slags billedlig helhed i forhold til selve huset. Resultatet er derfor, at forskellene mel-

lem de forskellige repræsentationelle klasser udviskes med en grundlæggende usikkerhed på, hvad der faktisk karakteriserer dem til følge. Grunden til dette er, ifølge Haugeland (1998, 177) at kanoniseringen "...misplacerer forskellige repræsentationelle klassers særegenhed i repræsentationsrelationen – og den behørig respons på det er hverken reparation eller desperation, men en grundlæggende re-konception." Responsen indebærer, ifølge Haugeland, en karakterisering af de forskellige repræsentationelle klasser som indholds-bestemte, dvs. bestemt af de faktiske og mulige sammenhænge de både indgår og kan indgå i, modsat den kanoniserede visdom der forstår disse klasser i kraft af *relationen* mellem repræsentationen og det den repræsenterer.

At optage og at repræsentere

Hvis selve relationen udgør det karakteristiske, så kan meget forskellige repræsentationer umiddelbart virke relaterede. Ifølge kanoniseringen vil en tekstmæssig beskrivelse af en hund og et billede af selvsamme dyr, derfor have samme indhold i kraft af den relation, der er mellem henholdsvis teksten og hunden, og billedet og hunden. Men for Haugeland udvisker det netop den forskel, der ligger i henholdsvis en mulig sproglig (logisk) repræsentation og en billedlig repræsentation af denne hund. Det samme vil gøre sig gældende, hvis vi tog et billede af en tekstlig beskrivelse: forholdet mellem teksten, og det den beskriver, vil i den kanoniske forstand, være relateret som forholdet mellem billedet og det teksten beskriver. At det *ikke* forholder sig sådan, prøver Haugeland at fange ved at skelne mellem det at repræsentere og det at optage.

Tag eksemplet med billedet af en tekst, her er indholdsbestemmelsen af henholdsvis teksten og billedet forskellige. Teksten er, som repræsentation, relateret til det den omhandler, hvor billedet primært er relateret til den særlige indholdsmæssige sammenhæng, hvori man tager billeder af tekster (f.eks. pga. mangel på en kopi-

maskine, så man tager et billede vha. telefonen – billedet vil så primært være en repræsentation af det *at tage billeder af tekster med telefoner pga. mangel på kopimaskiner*). Sekundært vil man, hvis billedet er klart nok, kunne indhente selve tekstens indhold. Men det primære indhold af billedet er stadig ikke det samme som tekstens indhold. At man kan indhente tekstens indhold peger imidlertid på, at man *evner* at relatere forskellige repræsentationer (og dermed deres indhold) til hinanden i forskellige sammenhænge. For Haugeland er det her, det særlige ved repræsentationer som praksisrelaterede indholdsbestemmelser kommer ind, for at evne dette kræver nemlig kløgt.

Problemet med den kanoniske forståelse er, ifølge Haugeland, at den forveksler det at repræsentere med det at optage. At optage er en proces, bogstavelig talt som at optage på bånd. Når man derfor tager billedet af teksten ovenfor, så har man ikke transformeret teksten "...til en ikonisk [repræsentation], i stedet er den blevet "optaget" i et ikonisk medium." (Haugeland 1998, 179). I kontrast hertil er det at repræsentere mere en praktisk statuering, dvs. en særlig måde at forpligte sig i en engageret omgang med tingene, og selve repræsentationen er så et udtryk for denne praktiske status (Haugeland 1998, 180). At optage, derimod, svarer til at se bort fra den praktiske indholdsbestemmelse, repræsentationens status, ved, som i den kanoniske forståelse, at betragte kernen i det at repræsenterer som udtømt ved selve relationen mellem repræsentationen og dens indhold. Grunden til at man forveksler *optagelse* med *repræsentation* er, som eksemplificeret ved billede-eksemplet ovenfor, at man forveksler det, at man kan indhente tekstens repræsentation vha. billedet, med billedets repræsentation (eller registrering) af det samme som tekstens. Som Haugeland (1998, 180) formulerer det, så er grunden det, at "...nogle gange kan resultatet af det at optage også have status af at repræsentere det optagne, og derfor samtidig være en optagelse og en repræsentation af det,

og være basis for sammenblanding." Som man kan se, så er Haugelands kritik af forståelsen af repræsentation som en relation mellem repræsentationen og dens indhold, meget lig MER-teoriens kritik af repræsentation som en neutral afspejling. Den forskel som Hacigüzeller peger på som det særlige ved repræsentationer (i GIS forstand), kan derfor beskrives ved Haugelands måde at se repræsentationers praktiske indholdsbestemmelse som givet ved forholdet mellem forpligtelse og engagement, hvilket vi vender tilbage til i næste afsnit.

Men inden da, hvad er så den særlige indholdsbestemmelse af de sproglige (logiske) og billedlige repræsentationer? Det særlige ved den sproglige (logiske) repræsentations indhold er, at de elementer indholdet er gjort af, om det så er objekter eller egenskaber, betingelser og handlinger osv., i praksis altid kan identificeres *separat og individuelt*, dvs. uden nødvendigvis at stå i et særligt konkret forhold til andre elementer. Om et glas er i stykker kan, i omgangen med det, forstås (som en logisk repræsentation) uafhængigt af, om det er større end et askebæger, om der var rødvin i det osv. Pointen er derfor, at det *ikke* er en forudsætning for det *at* det er i stykker (eller kan repræsenteres som sådan), at "...det eller dets itu-hed optager en bestemt position i et struktureret hele af objekter eller egenskaber; de [individuelle og separate elementer] står i deres sammenhold for sig selv." (Haugeland 1998, 191) Den sproglige (logiske) repræsentation af omgangen med glasset forpligter altså på en *individualitet*, der, modsat for de billedlige repræsentationer, har et skær af absolutthed over sig (det er præcist det her glas, der er gået i stykker og på denne særlige måde).

For billedlige repræsentationer forholder det sig lige omvendt. Tag plantegningen nævnt ovenfor, det billedlige indhold består her af en variation af elementer men relateret til forskellige (her, to) dimensioner (længde og bredde). Måden, elementerne er placeret på, er ikke vilkårlige, de er placeret relativt til hinanden indenfor den særlige struktur

som plantegninger udgør som del af billedlige repræsentationer. Køkkenborde placeres ikke i døråbninger, ligesom vinduer ikke placeres på gulvet. Det særlige ved det billedlige er derfor, at man i omgangen med plantegninger forstår, at det handler om *variationer* – måder man kan flytte rundt på tingene, men *relativt* og forpligtende til de to dimensioner af længde og bredde.

Når en politirapport af tingene på et gerningssted derfor hævder, at der lå et og kun et ødelagt glas under en serviet på bordet, så forstår man i en absolut forstand, hvad det er for et glas der snakkes om. Men billederne fra gerningsstedet viser ikke glasset, kun servietten. Til gengæld viser billedet så det særlige lysindfald fra højre der falder på bordet, som den tekstlige beskrivelse ikke får med, og den særlige variation af de måder glas kan ligge under servietter på. De to repræsentationer af gerningsstedet er derfor forskellige i kraft af deres repræsenterede indhold, men i praksis både bliver og kan de relateres – deri består den kløgt i omgangen med tingene som repræsentationer er udtryk for. Vi har her en nuanceret måde at forstå repræsentationers unikhed på, som Hacıgüzeller fremhævede ovenfor, men som samtidigt evner at relatere dem i en praktisk handlingssammenhæng.

Haugeland og CSI: repræsentation og praksis

Lad os kort samle op. Vores mål med at inddrage Haugeland har været at nuancere de forskelle, begreber om repræsentation gør og kan gøre i mere-end-repræsentationelle sammenhænge. Til det formål blev repræsentationsbegrebet beskrevet gennem tre trin. Først blev de centrale begreber præsenteret løseligt. Dette viste en central sammenhæng mellem repræsentation og repræsentationens indhold. Dernæst blev den kanoniserede forståelse af, hvad kernen i det at repræsentere består af gennemgået, nemlig *i relationen* mellem repræsentationen og indholdet. Kanoniseringen havde imidlertid det

problem, at den udviskede afgørende forskelle imellem de repræsentationelle klasser. Til sidst blev dette problem lokaliseret nærmere, som en sammenblanding mellem det at repræsentere, som en praksisrelateret indholdsbestemmelse, og det at optage, som en slags neutral kopiering af indholdet. I dette afsnit vil vi præcisere, hvad dvs. at en repræsentation er indholdsbestemt gennem praksis, dvs. som udtryk for forpligtelse og engagement, for derigennem at se, hvordan repræsentationelle forskelle meningsfyldt kan holdes sammen. Det særlige ved repræsentationen, modsat optagelsen, er, at den i sin praksisrelation er forbundet med den menneskelige kløgt. Optagelsen derimod, er

”...komplet ukløgtig – processerne [det at optage] er ligeglade med indhold (hvis det er der) og uvildende om verdenen. I kontrast hertil afhænger en velformuleret beskrivelse og en artistisk gengivelse på afgørende og indgående vis af den generelle *baggrundsfortrolighed* med det repræsenterede indhold – dvs. med erfaringer og evner rodfæstet i verden. Påstanden er selvfølgelig ikke, at repræsentationer aldrig produceres ukløgtigt, men kun at optagelser altid er.” (Haugeland 1998, 180)

Den kanoniserende forståelse er altså formelt modsat indholdsmæssigt bestemt, og knytter sig ikke til en kløgt baseret på en fortrolighed med verden. Her dukker Haugelands eksistentialisme så op, for repræsentationer er dermed udtryk for, hvordan mennesker i omgangen med tingene i verden engagerer og forpligter sig på baggrund af fortrolighed og erfaring, og dermed som (u)forstående eller (u)kløgtige. Repræsentationer er derfor allerede i udgangspunktet knyttet til metaforen om hverdagens flygtige natur, som MER-teori lægger vægt på, fordi fortrolighed og erfaring kontinuerlig er i og på spil i den skiftende omgang med ting og mennesker. Det kan anskueliggøres, ved at bruge gerningsstedet fra sidste afsnit som et dramatisk eksempel på

kriminalteknikerens ”hverdag”, et eksempel som Haugeland (1998, 185) selv antyder men ikke udfolder.

Vi skal forestille os, at gerningsstedet er blevet rodet igennem. Der har været et opgør af en slags, der udover at vælte vinglasset har resulteret i mordet på den berøvede person liggende på gulvet. Men i politirapporten (bestående af både billeder og beskrivelse) står ikke, at værelset er blevet rodet igennem. I stedet står der, at skufferne er åbne og tøjet ligger på gulvet. Der står heller ikke, hvilken slags opgør det har været, om end det nok har været voldeligt, ligesom der kun står, at den afdødes tomme pung lå på gulvet. Billedet af den afdøde repræsenterer reelt set ikke, at den afdøde er død, det kunne være en model, det gør beskrivelsen derimod. Derimod viser billedet mere end beskrivelsen, f.eks. at der er et spindelvæv i vinduet, der hvor lyset falder ind

fra højre. Pointen er nu, at de to slags repræsentationer, beskrivelsen og fotografierne, viser noget forskelligt i kraft af det repræsenterede indhold, og at det kræver en baggrundsfortrolighed at kunne relatere de to forskellige repræsentationer, i den hverdagspraksis det hedder at lave og bruge politirapporter. Man skal have evnen at ”læse” beskrivelsen sammen med billederne og omvendt, ud fra den erfaring man har erhvervet fra at omgås gerningssteder. Man ved dermed, hvordan den ene repræsentation forpligter på en mere absolut manér, mens den anden forpligter mere relativt i forhold til deres respektive praktiske indholdsbestemmelser. Kriminalteknikerens kløgt består derfor af forståelsen af, hvordan de to repræsentationer *som forskellige kan supplere* hinanden. F.eks. beskriver rapporten ikke edderkoppen i vinduet, men en entomologisk interesseret

kriminaltekniker kan vide at edderkoppen er en sjælden art, måske undsluppet fra terrariet i soveværelset, hvilket indikerer at opgøret måske handlede om den. Den måde billederne og beskrivelsen som repræsentationer udtrykker et forhold mellem engagement og forpligtelse, der ydermere kan relateres på rigtige og forkerte måder, er altså udtryk for den eksistentielle og praktiske forståelse, som Haugeland taler om i forbindelse med repræsentationer. Som udtryk for engagement og forpligtelse er repræsentationerne forskellige i kraft af deres indholdsbestemmelse, men i praksis kan de spille sammen pga. den eksistentielle forståelse (baggrundsfortroligheden i omgangen med verden).

Dermed er rammerne lagt, indenfor hvilken repræsentation er et udtryk for en praktisk forståelse. Herfra kan der spørges videre til baggrundsfortroligheden med verden, eller det epistemologiske set-up kriminalteknikere må have osv. Men nok så væsentligt kan den forfejlede vejledning (mis-repræsentationen) som repræsentationsbegrebet også implicerer (dvs. som repræsentation og ikke som ”optagelse”) forstås. Edderkoppen blev overset, fordi visse kriminalteknikere ikke er erfarne med eksotiske spindlere. Disse teknikere forstår derfor ikke, i deres håndtering af gerningsstedet, hvad spindlerens tilstedeværelse forpligter dem på. Den manglende vejledning sker ikke pga. en fejl i selve repræsentationsrelationen – edderkoppen var der jo på billedet – men pga. den u-egnede omgang med repræsentationen i deres ellers kløgtige omgang med tingene i verden.

Dermed er det forhåbentlig blevet vist, hvordan vi kan forstå de sammenhænge i hvilke repræsentationer kan gøre eller gør en forskel. Repræsentationer gror ud af at repræsentere, dvs. forskellige måder forholdet mellem forpligtelse og engagement kommer i stand på, eller bliver statueret i og mellem forskellige praksisser med ting og mennesker. Der er åbenlyse ligheder mellem Haugelands forståelse af den praksis-

relaterede indholdsbestemmelse af repræsentation, og det *mere end repræsentation* som MER-teori udfolder. F.eks. er det begreb om optagelse eller kopiering, som Haugeland kritiserer den kanoniserede forståelse af repræsentation for at bruge, basalt set den samme kritik af repræsentationsbegrebet for at være en afspejling som MER-teori fremsætter. Haugelands begreb om misrepræsentation, som en manglende vejledning, fanger desuden et afgørende aspekt ved repræsentationer, nemlig at en given praksis kan komme på afveje. Haugelands tanker om repræsentation beriger derfor MER-teori ved at insistere på, at repræsentationer er med til at udfolde forskellige praktiske sammenhænge som rigtige og forkerte.

Afslutning

Med den lille kriminaltekniske beskrivelse af, hvordan repræsentationer fungerer i praksis, er en udvidelse til beskrivelsen af repræsentation i MER-teori forsøgt illustreret, der desuden burde give et kvalificeret grundlag for at forstå, hvordan GIS-repræsentationer bruges eller kunne bruges i en mere-end-repræsentationel funderet praksis. Denne afslutning skal derfor mere forstås som et oplæg til en mulig fremtidig diskussion, end en egentlig slutning.

Et afgørende spørgsmål er, hvordan skal vi karakterisere GIS-repræsentationer og relatere deres forskelligheder internt til hinanden og eksternt til andre klasser af repræsentationer? Forbundet hermed er, hvorvidt GIS er udtryk for en særegen repræsentationsklasse, eller den måske kan siges at tilhøre én af de klasser, som Haugeland beskriver? Er den måske særegen i den forstand, at kortlægning er blevet et spørgsmål om navigering og ikke kun om kortets repræsentative egenskaber (jf. November *et all*, 2010), dvs. at moderne digital teknologi gør det muligt for folk i hverdagen, f.eks. gennem google maps, at inddrage de faktorer de har brug for at kunne navigere, samtidig med de bevæger sig. Her bliver den

evnede brug af kort diversificeret og skaber nye relationer mellem forpligtelse og engagement f.eks. gennem anticipation (og afstemning af forventninger i brugen af kortet), participation (i at uploade, og beskrive hvor kortet har mangler eller fordele), refleksivitet (i at forstå hvad der skete, da jeg eller vi blev ført på afveje) og feedback (at kortet og den virkelighed det bruges i, responderer på denne brug gennem anticipationen).

GIS-repræsentationer er derfor ikke neutrale værktøj, der bare bruges eller kan bruges i forskellige sammenhænge, de er med til at skabe forståelsen af de sammenhænge, hvori de anvendes. Det vil sige, at de bidrager på forskellig vis til de forskellige måder, hvorpå forpligtelse og engagement er i spil. Vi kan f.eks. sagtens have en intention om, at opnå større diversitet i forstå-

elsesgrundlaget i forbindelse med PPGIS (Danielsen & Wøhl, 2012) Men hvis vi ikke har de rigtige begreber til at støtte op omkring, hvordan denne diversitet kan forstås i en større sammenhæng, så bliver kritikken af PPGIS for at være anti-demokratisk og elitær måske rammende. I stedet kunne man spørge, hvad det er borgere skal engagere sig med og dermed forpligte sig på gennem PPGIS. Hermed flyttes fokus fra det, at man bør involvere borgere og hvordan man bedst designer disse procedurer, til hvordan vi er forpligtet og engageret på forskellig vis (som videnskabsmænd, politikere og borgere), men i den større sammenhæng der hedder at skabe en fælles offentlighed, bestående af forskellige forståelser af repræsentationer.

Litteraturliste

- Anderson, B. & Harrison, P. 2010: *Taking Place: non-representational theories and geography*. Farnham: Ashgate
- Cadman, L. 2008: 'Non-representational theory' i (red.) Kitchin, R. & Thrift, N., *International encyclopedia of human geography*. London: Elsevier, pp. 456-463
- Danielsen, S. K. & Wøhlk, R. 2012: 'Analyse af GIS-baseret borgerinddragelse i danske kommuner', *Geoforum Perspektiv*. Vol. 21, pp. 14-22
- Hacigüzeller, P. 2012: 'GIS, critique, representation and beyond', *Journal of Social Archaeology*. Vol. 12, nr. 2, pp. 245-263
- Haugeland, J. 1982: 'Heidegger on Being a Person', *Nous*. Vol. 16, s. 613-619
- Haugeland, J. 1998: *Having Thought*. Cambridge, Massachusetts and London, England: Harvard University Press
- Haugeland, J. 1998a: 'Representational Genera', i *Haugeland* (1998), pp. 171-206
- Haugeland, J. 2013: *Dasein Disclosed*. Cambridge, Massachusetts and London, England: Harvard University Press
- Lorimer, H. 2005: 'Cultural geography: the busyness of being 'more-than-representational'', *Progress in Human Geography*. Vol. 29, nr. 1, pp. 83-94
- November, V., Camacho-Hübner, E., Latour, B. 2010: 'Entering a risky territory: space in the age of digital navigation', *Environment and Planning D: Society and Space*. Vol. 28, pp. 581-599
- Pickles, J. (ed.) 1995: *Ground Truth: The social implications of Geographic Information Systems*. New York: Guilford Press
- Schuurmann, N. 2000: 'Trouble in heartland: GIS and its critics in the 1990s' *Progress in Human Geography*. Vol. 24, nr. 4, pp. 569-590
- Thomas, J. 2004: *Archeology and Modernity*. London: Routledge
- Thrift, N. 1997: 'The still point: resistance, expressiveness, embodiment and dance' i (red.) S. Pile, *Geographies of Resistance*, London: Routledge, pp. 124-151
- Thrift, N. 2007: *Non-representational theory: Space, Politics, Affect*. London: Routledge
- Tiley, C. 2004: *The Materiality of Stone: Explorations in Landscape Phenomenology 1*. Oxford: Berg